

Escola Agrària, 50 anys plantant futur

El dia 11 de gener de 1972 va ser plantada la primera llavor de la futura Escola Agrària de Manresa, que va néixer com a centre experimental de Formació Professional Agrària de primer grau, a l'empara del Servei d'Extensió Agrària del Ministeri d'Agricultura.

Alumnat de l'Escola Agrària. Foto: Francesc Rubí.

En la carta que, signada per Lluís Martí Bohigas, aleshores cap de l'Agència Comarcal del Servei d'Extensió Agrària, depenent del ministeri d'Agricultura, es va trametre el novembre de 1971 als pagesos de Manresa i comarca amb fills compresos entre 14 i 17 anys, s'anunciava la instauració d'una formació tècnica de «coneixements generals i agrícoles». Tal com es detallava en el llarg escrit informatiu, el curs duraria de gener a maig, a raó de dos o tres dies per setmana, «a les hores que vagi bé a tothom, per tal de fer compatibles aquestes classes amb les feines que els joves realitzen a les seves finques». S'hi especificaven també les matèries curriculars, entre les quals conreus i adobs, ramaderia, maquinària agrícola, gestió d'empresa, formació ètica i religiosa, matemàtiques, botànica, zoologia..., i s'informava que els estudis serien gratuïts, gràcies al servei de beques.

Durant el primer any, les classes van impartir-se en sales de reunions de la Casa Sindical i, a partir de 1973, en uns baixos de la carretera de Santpedor, en les instal·lacions d'una antiga escola de primària. Posteriorment, el Centre de Capacitació Agrària -que des d'ara anomenarem Escola Agrària-, va traslladar les aules a un pis del carrer de Sant Joan d'en Coll, on compartiria edifici amb l'Agència d'Extensió Agrària. N'eren professors el mateix Lluís Martí i també Robert Martí, incorporat de nou a la mateixa agència d'Extensió Agrària, i també altres professionals, que, contractats inicialment com a col·laboradors, van acabar formant part de la plantilla quan, a partir de 1975, es va aconseguir el reconeixement com a centre de formació professional de Primer Grau de Capacitació Agrària, si bé només es va autoritzar un dels dos nivells per curs.

L'Escola comença a caminar

És durant aquells anys que s'hi incorporen Ernest Valls, que succeirà Lluís Martí en la direcció del centre, i Jaume Domingo, que rellevarà Valls. Aquest va ser el primer professor contractat a jornada completa. Era l'any 1984, moment en què el centre de formació es desvincula del Servei d'Extensió Agrària. Domingo recorda que «només disposàvem d'un petit taller mecànic i un laboratori, de manera que gairebé tota la formació era teòrica».

Jaume Domingo en una sessió de Formació Contínua l'any 2003. Foto: arxiu Escola Agrària
El professor Jaume Domingo, actualment jubilat, va ingressar a l'Escola Agrària per fer-hi classes de matemàtiques, física, química i geografia. Prèviament, Domingo havia cursat tres anys de Químiques i havia fet magisteri en l'especialitat de Ciències. Preocupat des de primera hora per la preservació del medi ambient, també va estudiar Energies Alternatives, a través del CIAMET, a la Universitat Complutense de Madrid. Al cap dels anys, recorda que a mitjan anys vuitanta el Departament d'Agricultura va comunicar-los que els tancarien l'Escola, «perquè consideraven que el Bages no era una zona prou agrícola i l'alumnat era escàs». En aquell moment, el centre disposava d'una plantilla de quatre professors i una vintena d'alumnes. Per a la conselleria, les zones agrícoles quedaven reduïdes a Lleida i una part de Tarragona i Girona. El diari Regió7 es fa ressò de la notícia i el 12 de desembre de 1985 publica un article signat pel periodista Jordi Comellas, amb el titular: *Futur incert per al Centre de Capacitació Agrària de Manresa*. Comellas remarca que «molts fills de pagesos del Bages i el Berguedà assisteixen a una escola privada de Sant Hipòlit de Voltregà, que sembla que és de l'Opus».

A Prats de Lluçanès, on també existia un centre de formació agrària, va fer-se efectiu el tancament l'any següent, però a Manresa el professorat es va plantar. Segons explica Domingo, «vam amenaçar de mobilitzar-nos i recórrer a la premsa». La reacció del Departament va ser congelar-los el pressupost, comptant que l'escola s'aniria esmorteint per inanició. Tanmateix, el nou equip, amb Domingo al capdavant del centre, va aconseguir que l'Ajuntament els cedís una parcel·la a la Casa de la Natura i 2,2 hectàrees de terreny a Can Poc Oli, que antigament havia servit de camp de tir dels militars de la Caserna, primer, i de la policia, després. D'altra banda, els mateixos professors cedeixen tractors i motocultors, adquireixen eines de segona mà i utilitzen el citròen del Servei d'Extensió Agrària per als desplaçaments a la finca de Can Poc Oli.

Malgrat la migradesa dels recursos, l'Escola no solament va aconseguir mantenir-se, sinó que al cicle de grau mitjà d'Explotacions Agropecuàries se li dona una òptica ecològica, es comencen a

impartir cursos de formació contínua i s'incideix en la producció ecològica i les energies renovables, amb la participació en la formació de productors pioners. L'Escola Agrària de Manresa va ser el primer centre de l'Estat a especialitzar-se en agricultura ecològica i energies renovables, cosa que va comportar la presència d'alumnat d'arreu de la península i també d'altres països. Al matí es feia l'ensenyament reglat i en horari de tarda s'oferien mòduls d'energia solar fotovoltaica i d'energia solar tèrmica, ensenyaments dels quals el mateix professorat del centre va elaborar el pla d'estudis. Tant Domingo com Valls assenyalen que, en aquella època, es treballava d'una manera assembleària, «un esperit que si bé va anar perdent-se, al cap dels anys s'ha recuperat i actualment ho decidim tot entre tots», afegeix Valls.

Professorat de l'Escola Agrària. Foto: Francesc Rubí.

Promeses incomplertes d'un centre nou

L'any 1990, el conseller d'Agricultura, Joan Vallvé, i l'alcalde Sanclimens acorden estudiar una proposta de construcció de l'Escola Agrària en uns terrenys propers a Viladordis. Aquesta opció, però, finalment és descartada i des del Departament es treballa en l'elaboració d'un avantprojecte encaminat a reunir a Can Poc Oli totes les instal·lacions. S'hi preveu l'edificació d'un menjador i una residència, amb una capacitat per a 22 alumnes, a més dels espais per a la docència, tallers, magatzems i granges d'animals. És aleshores quan l'Ajuntament decideix adquirir tres hectàrees més per possibilitar la realització d'un projecte que mai no es durà a terme, malgrat que el setembre de 1992 l'alcalde ja n'anuncia la inauguració per al curs 1994-1995.

El 1993 la realització del projecte queda frenada provisionalment, ja que es preveia el trasllat del refugi de la Protectora d'Animals, cosa que esdevé inviable, entre altres raons perquè l'entitat acabava de fer una inversió de vint milions en la millora de les instal·lacions. Quan l'any 1995 la Generalitat torna a ajornar *sine die* l'execució del projecte, adduint que els recursos previstos s'han hagut de destinar a refer les zones afectades pels darrers incendis i aiguats, des de l'Escola s'impulsa la constitució d'una coordinadora ProEscola Agrària. En formaran part diversos col·lectius ciutadans, partits polítics, sindicats i institucions, a més del professorat, l'alumnat, exalumnes i l'associació de pares. Per tal de denunciar la situació i exigir el nou centre, es duen a terme diferents accions. Entre altres, es recullen signatures i el divendres 17 de novembre trenta alumnes i cinc professors, amb el mobiliari corresponent: taules, cadires i una pissarra, fan classe al mig del Passeig, davant de Crist Rei, amb la intenció de repetir l'acció cada divendres. El Departament al·lega problemes pressupostaris i el nou conseller d'Agricultura, Xavier Marimon, suggereix fraccionar la construcció del nou equipament per fases. No serà fins el 2003 quan, amb Jordi Valls com a alcalde, s'adopta una solució transitòria, que serà definitiva: habilitar un espai a la FUB per traslladar-hi les aules teòriques i les oficines.

MANRESA

Un crit al cel per la nova escola agrària

Alumnes i professors van fer ahir classes al mig del Passeig com a mesura de protesta

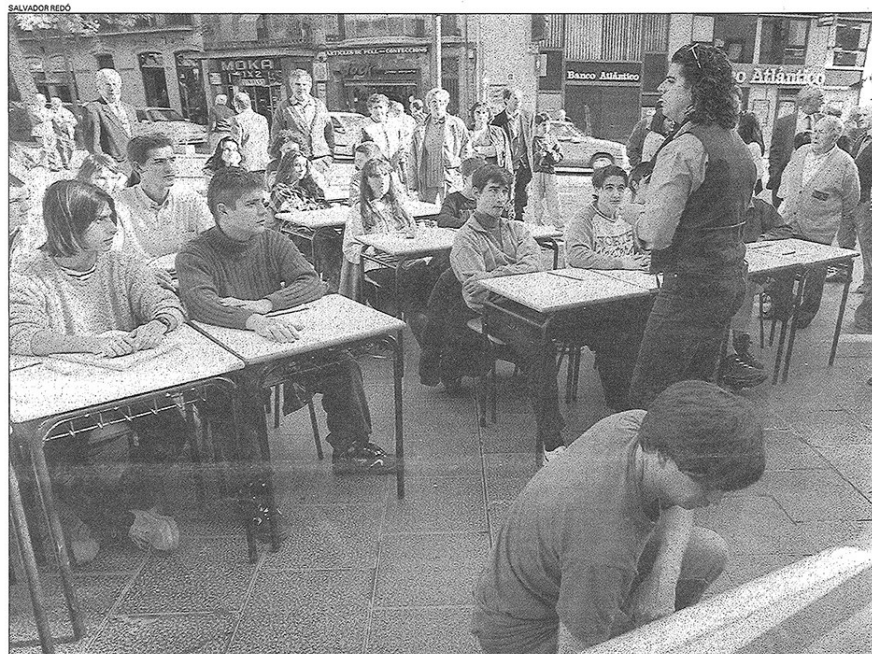
La plaça de Crist Rei es va convertir, ahir al migdia, en una aula amb taules i cadires on els alumnes de l'escola agrària de Manresa van fer classe durant més d'una hora. L'acció tenia com a objectiu reivindicar la construcció del nou centre que estudiants i professors esperen des de fa cinc anys.

ÒSCAR BOLANCELL
Manresa

Faltaven dos minuts per a les dotze del migdia quan un tractor amb remolc va ocupar literalment el centre de la placeta de Crist Rei. Una vintena de joves van saltar del vehicle i, després d'inspeccionar el terreny, van començar a descarregar taules i cadires, que van instal·lar ordenadament una al costat de l'altra i en fileres. Presidint el mobiliari, una pissarra convencional col·locada diagonalment.

Els vianants que en aquell moment caminaven pel Passeig contemplaven astorats l'escena i al mateix temps es preguntaven què significava tot allò: era una obra de teatre d'algun grup amateur?, o una atracció més de la fira? Res d'això, eren els alumnes i professors de l'escola agrària de Manresa, que havien decidit plantar-se al mig del carrer i fer una jornada de classe com a mesura de pressió per aconseguir que la Generalitat construïxi d'una vegada per totes el reivindicat nou centre.

El lateral del remolc l'ocupava una pancarta on els estudiants es preguntaven quant temps encara ha de transcorrer per obtenir la nova escola, i a la pissarra es podia llegir de forma imperativa «Escola nova, ja». Pocs minuts després entrava el professor i els

Alumnes de l'escola agrària de Manresa ahir al migdia davant de Crist Rei. Les classes es van fer amb normaltat de les dotze a la una

alumnes posaven els apunts sobre la taula. La primera classe tenia com a tema la solidaritat amb Bòsnia. Per parlar d'aquest tema els alumnes van comptar amb la presència d'un membre de Pallassos sense Fronteres.

L'interès que mostraven els alumnes per les paraules del professor era exemplar, tot i que hi havia alguns moments que l'expectació del públic. La segona i darrera classe va tractar del problema que es viu a l'estat mexicà de Chiapas.

Paral·lelament a les classes es va repartir un manifest a la gent en el qual s'explicava el motiu de l'acte

Paral·lelament al ritme de les classes altres membres de la coordinadora repartien als ciutadans un manifest en el qual s'ex-

plicava el motiu de la seva reivindicació. «En general la resposta de la gent és bona. Moltes persones s'interessen per saber quina és la nostra preocupació. Quan els dones el manifest, l'escollten, i això per a nosaltres és molt positiu perquè demostren una sensibilitat pel tema», explicava Magda Solera, portaveu dels alumnes i de la coordinadora. Tot i això, la indiferència també es feia palesa en altres ciutadans, els quals observaven el muntatge uns minuts però fugien ràpidament quan un alumne se'ls apropava.

Al cap de poc més d'una hora, els estudiants van donar per finalitzades les classes. Unànimement van coincidir a destacar que l'experiència havia estat molt positiva: «hem aconseguit cridar l'atenció i donar a conèixer la nostra queixa per la manca d'una escola agrària. Això és important, ja que ens hem adonat que hi ha molta gent que no sap que a Manresa es fan classes d'aquesta matèria». Abans de marxar, van decidir que continuarien fent classe a Crist Rei els propers dos dies.

«L'escola no es fa per falta de voluntat política»

L'acte reivindicatiu d'ahir és el primer que organitza la Coordinadora Pro Escola Agrària des que es va constituir, l'abril passat. La decisió de plantar-se al mig del Passeig per fer-hi classe la van prendre els mateixos alumnes després que l'Ajuntament de Manresa els informés que la Generalitat no tenia intenció de construir la nova escola fins d'aquí a tres anys, com a mínim. Els estudiants han criticat l'administració autonòmica perquè consideren que els està donant allargues i es mostren convençuts que si no es fa és «per falta de voluntat política».

Notícia apareguda al diari "Regió 7" el 18 de novembre de 1995, fent-se ressò de la protesta per l'incompliment de la promesa de construcció del nou centre

L'any 2016 l'Escola va redactar un projecte de finca a deu anys vista perquè esdevingués un model de fertilitat, harmonia i sostenibilitat agrària. A dia d'avui, a Can Poc Oli s'hi mostra una gran diversitat de sistemes d'energies renovables: fotovoltaica, tèrmica, eòlica, i també un ventall d'exemples de bioconstrucció, bioclimatisme i reg d'alta eficiència. Amb el propòsit d'oferir un aprofitament formatiu, experimental i divulgatiu, a més de fer-hi pràctiques l'alumnat del cicle formatiu i dels cursos de formació contínua, s'hi desenvolupen experiències de camp, com a activitats acordades amb el Pla Anual de Transferència Tecnològica PATT i les universitats, i s'ofereixen dos itineraris divulgatius a l'entorn de les energies renovables i l'agroecologia.

Però el fet que l'Escola continuï dividida en dos espais, prou allunyats un de l'altre perquè els desplaçament puguin ser ràpids i fluides, fa que l'actual direcció hagi previst en el pla anual del curs actual 2021-2022 l'inici d'una reflexió sobre la necessitat de recuperar l'antiga reivindicació de concentrar totes les instal·lacions a Can Poc Oli. Tot i això, amb el temps, s'han ampliat i millorat les instal·lacions en el marc de les gairebé cinc hectàrees de superfície. Actualment Can Poc Oli disposa d'aules, tallers, magatzems, un laboratori i oficines, a més de tota la zona de cultius - bàsicament horta, vinya i hivernacle -, regats amb aigües pluvials i de pou. També s'hi troba ubicat el centre de conservació de la biodiversitat, dins el Projecte Esporus.

La creació de l'Associació Era

L'any 1999 es crea l'Associació Amics de l'Escola Agrària, que l'any 2007 es converteix en l'Era (Espai de Recursos Agroecològics), una entitat que, vinculada des del seu origen amb l'Escola, però amb identitat pròpia, organitza accions i activitats complementàries, com ara jornades divulgatives obertes a tots els públics, cursos de formació contínua, projectes de prospecció de varietats locals, de vegades per encàrrec de Consorcis, Consells Comarcals... També publiquen dossiers divulgatius i la revista *Agrocultura*, amb més de 800 subscriptors i una periodicitat trimestral. Com assenyala Charlie Descombes, expresident de l'Era, professor jubilat de l'Escola i membre del consell de redacció, «no hi ha cap altra revista d'aquestes característiques als Països Catalans, des d'on sempre rebem col·laboracions». Des del primer moment, la revista va ser pionera en la causa ecologista, d'aquí que, tal com comenta Alba Gros, coordinadora de la publicació i responsable de comunicació, «els primers pagesos que van decantar-se per la producció ecològica se sentien més acompanyats amb els articles que publicàvem».

Xènia Torras, Alba Gros i Jaume Brustenga, membres de l'Era

Segons Jaume Brustenga, professor de l'Escola i secretari de l'Era, «hi ha una simbiosi entre l'Escola i l'Associació; fem tàndem». Això permet, per a Descombes, tant «fer formacions generalistes com integrar-les en el currículum dels estudiants». L'Era compta amb una plantilla de quatre professionals, 330 socis i nombrosos col·laboradors, alguns dels quals són professors de la mateixa Escola o experts externs. Té un conveni amb el Departament d'Agricultura -d'ençà del mes de maig, d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural- i gestiona diversos projectes, entre els quals el Projecte Esporus, coordinat per Xènia Torras. Actualment l'Era és presidida per Carolina Domínguez, exalumna de l'Escola Agrària.

El projecte Esporus

Es tracta d'un projecte iniciat l'any 2002, consistent a constituir un banc de llavors, sobretot de cultius herbacis, que actualment té 390 varietats. Segons explica Torras, responsable de la conservació i la promoció d'aquestes llavors autòctones, un 70% correspon a varietats pròpies de la Catalunya Central, mentre que el 30% restant procedeix de la resta dels Països Catalans. Per tal

de mantenir vives les llavors, cal anar-les sembrant periòdicament a fi de vetllar per la seva adaptabilitat al medi, sempre canviant. En tot Catalunya hi ha quinze bancs de llavors, cada un dels quals conserva llavors específiques de la seva zona.

La conservació de llavors és de vital importància per lluitar contra la reducció del ventall genètic, ocasionat en bona mesura, segons Descombes, «per interessos de màxima productivitat dels *lobbies* econòmics». I subratlla que «la reducció d'espècies comporta un augment de la fragilitat de les restants». En un intent de controlar les patents d'éssers vius, els estats -no exempts, tanmateix, de la pressió dels *lobbies*- es reserven la competència fitogenètica. El problema és quan, segons indiquen Torras i Descombes, «demanes el reconeixement d'una varietat local, ja que els passos a seguir són tants i tan costosos que un ja no s'hi posa, i aquella varietat perilla de perdre's, cosa que també implica una pèrdua de biodiversitat».

Xènia Torras, responsable del banc de llavors

Evolució i consolidació

Després d'Ernest Valls i Jaume Domingo, entomaran la coordinació i la direcció de l'Escola Josep Font, Jordi Planell i Teresa Obradors, que procedia del Servei d'Extensió Agrària. Segons explica Valls, «Obradors va impulsar l'agroturisme, la transformació alimentària -com la producció de formatges, per exemple- i va reivindicar el paper de les dones en el món rural». Posteriorment, es faran càrrec de la direcció, seguint un criteri de direccions rotatives, Joana Amador, Glòria Colom, Ton Armengol i Ernest Valls, que torna a ser-ne el director a partir d'aquest curs, al cap de 35 anys.

En el marc d'aquestes primeres dues dècades de segle, s'ha implantat el cicle de grau mitjà d'Explotacions Agràries Extensives en Producció Ecològica i s'han desplegat el Pla de Transferència Tecnològica i els projectes europeus BIOTACC (tracció animal i circuits curts de comercialització), ECOVOC (formació en horticultura i fructicultura ecològiques) i EcoMotive (mètodes i eines de formació per a usuaris finals d'horts socials i cunicultura ecològica), temàtica sobre la qual l'Escola va organitzar el 2015 un curs de formació, el primer que es feia a Catalunya. Així mateix, des del 2018, l'Escola Agrària participa en el projecte Organic Plus, comprès en el programa Horizon 2020, amb una àmplia representació de països europeus. L'objectiu d'aquest projecte, que finalitzarà l'any que ve, és millorar la producció agrària provant alternatives a alguns inputs controvertits, tals com l'ús del coure, els olis minerals o el plàstic. Segons explica la professora Glòria Colom, «la nostra aportació consisteix a experimentar substrats alternatius a la torba per al planter ecològic». Armengol remarca la importància d'aquests projectes, que permeten abordar temàtiques innovadores, compartir experiències i establir comunicació amb altres centres i empreses europees. També assenyala que cada curs hi ha una mitjana de cinc o sis alumnes que desenvolupen les pràctiques en un centre de treball de l'estranger. Sobretot a Dinamarca, Gal·les i França.

Visita a Kalo, l'única escola d'agricultura orgànica de Dinamarca. Foto: arxiu Escola Agrària

D'altra banda, cal destacar que entre 2003 i 2009 l'Escola va ser dels primers centres de Catalunya a acreditar el certificat d'instal·lador d'energia solar tèrmica i el certificat d'instal·lacions fotovoltaïques. La seva trajectòria com a escola capdavantera en l'àmbit ecològic i l'ús d'energies alternatives li ha valgut l'obtenció dels premis Sol y Paz, atorgat el 2008 pel Parque de las Ciencias de Granada, Solar 2009 i BioCultura 2018, com a pioners de l'agricultura ecològica a Catalunya.

La plantilla actual de l'Escola és formada per vuit professors i dues persones de personal d'administració i serveis, a més de diversos col·laboradors externs. El repte continua sent la innovació, l'adaptació als nous temps i, en opinió de Valls, «si és possible, avançar-nos-hi: no n'hi ha prou amb incidir en l'agricultura ecològica i les energies renovables. Cal avançar en l'acció climàtica, l'ús eficient de l'aigua, la generació de noves energies, la carbonització del sòl i fomentar els recursos sostenibles».

Des del maig passat, com hem dit, el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació ha passat a denominar-se Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, designació que es correspon amb la línia de treball impulsada des de l'Escola Agrària des de fa dècades. Valls fa memòria de quan «parlàvem d'agricultura ecològica i energies alternatives i tothom es reia de nosaltres, titllant-nos de hippies i il·luminats». És evident que el temps ha acabat donant-los la raó.

De cara el curs vinent, i sempre amb aquesta voluntat d'innovació i millora, des de l'Escola s'està impulsant una adaptació curricular del cicle de grau superior de Paisatgisme i Medi Natural, amb un perfil professional egroecològic i d'acció climàtica, que prioritzi l'ús eficients dels recursos, l'empoderament rural i l'equilibri territorial. Com en propostes anteriors, en què l'Escola ha actuat també com a punta de llança, es tractarà d'una nova formació pionera a Catalunya i a Espanya. Si els recursos ho permeten, per al curs 2022-2023 es procurarà continuar oferint el curs de grau mitjà de Producció agroecològica, a més d'implementar els nous estudis.

Ernest Valls, director actual, i Ton Armengol, exdirector

Alumnes i exalumnes

Dels 20 alumnes del primer curs de funcionament del centre s'ha passat a una mitjana de 40 i 50 alumnes per curs reglat, a banda de prop d'un miler d'inscrits per any en les diverses formacions que ofereix l'Escola i l'Associació Era. Durant els primers temps, va predominar l'alumnat masculí procedent de les zones rurals. De mica en mica, però, va incrementar-se la presència femenina, coincidint, diu Descombes, amb «l'empoderament de la dona en el medi rural», i, a partir de la crisi econòmica de la primera dècada del nou segle i la creixent sensibilització per la sobirania alimentària, va créixer també l'interès per part de l'alumnat urbà, que veia en el retorn de la natura una forma de vida alternativa. D'altra banda, Descombes destaca que una de les virtuts de l'Escola Agrària és «acollir també aquell alumnat que difícilment podria assolir satisfactòriament uns altres estudis». Des del curs 2010-2011, les alumnes representen una tercera part del conjunt de l'alumnat. I això augmentarà perquè, com observa Descombes, «les dones tenen més capacitat d'empatia amb la terra i els éssers vius».

Charlie Descombes fou secretari tècnic del primer congrés d'agricultura ecològica, l'any 2005

Tots els exalumnes consultats en aquest reportatge coincideixen a remarcar que el seu pas per l'Agrària ha significat un abans i un després. En destaquen la formació rebuda amb visió de futur, el treball cooperatiu, l'ambient familiar, l'obertura de mires i la motivació. Segons explica Domènec Punyet, responsable d'una petita explotació ecològica d'ovelles -xisquetes, una raça autòctona de la zona-, vaques i vedells a Àger, a la Noguera, «ja en aquells moments, a finals dels noranta, a l'Escola Agrària es parlava d'ecologisme, enfront de l'agricultura i la ramaderia convencionals». Estimulat per l'ambient que s'hi respirava, Punyet va reactivar la finca de Cal Tomaso, que havia quedat òrfena després de la mort del seu oncle, mentre ell es trobava estudiant a Manresa.

En el cas de Teresa Seuba, va passar per l'Escola Agrària després de deixar els estudis d'agrònoma a Lleida: «Allà tot era molt teòric, en canvi a l'Agrària visitàvem explotacions, la formació era molt pràctica». Seuba pertany a la cinquena generació de pagesos, a Montclar, on regenta una granja de gallines ponedores, criades en llibertat i alimentades ecològicament. Comenta que quan

va començar, fa vint anys, «a Catalunya només érem dos productors d'ous eco; ara en som una quinzena, cosa que afavoreix el consum de proximitat». Amb la idea de lligar ramaderia i agricultura, des de fa un any es dedica també a la producció ecològica de vacum.

A un altre dels exalumnes enquestats, Marc Vives, l'Agrària li va servir per organitzar les idees «i ajudar-me a definir millor el meu projecte de vida». A casa del Marc, Cal Flaquer de Santa Maria d'Oló, ja es dedicaven a l'explotació de cabrú, però d'una manera intensiva, convencional. Ara tot és ecològic: tant la producció de cabres com els formatges que elabora només amb la llet del ramat propi i que, com la resta de companys productors abans esmentats, comercialitza en venda directa al consumidor. Des de fa un temps també produeix pasta de pizza fresca, bé sigui amb blat o espelta antiga.

La gironina Montserrat Bofill va venir a raure a Manresa cap a l'any 2007, per recomanació del monitor d'un curset d'horticultura efectuat a la seva ciutat: «Jo venia de fer d'educadora social i després de passar per l'Agrària, on vaig trobar un equip de gent amb una mentalitat molt oberta, una gran sensibilitat i molt de respecte per la natura, vaig tornar a Girona i, amb l'ajuda de la regidoria d'Ensenyament de l'Ajuntament, vam muntar una xarxa d'hortos escolars en totes les escoles públiques de la ciutat». Bofill en va ser la primera coordinadora, convençuda que «es tractava d'una eina pedagògica i terapèutica». Des de fa uns anys treballa com a mestra i, juntament amb els nens, té cura de l'hort de l'escola.

Entre els exalumnes de les darreres promocions, hem parlat amb Germán Fernández, que l'any 2018, en sortir de l'Agrària i després d'haver fet les pràctiques de formació en centre de treball a l'obrador de Pirata, a Súria, amb altres companys van crear una cooperativa per elaborar també cervesa artesana de proximitat. D'aleshores ençà han produït 75 mil litres de cervesa, comercialitzada amb diferents tocs gustatius (vainilla, xocolata, gerds, maduixes...) i sota diferents noms, la majoria al·lusius a topònims locals: Gorg Blau, Collbaix, Agulla... Inquiets i emprenedors, no deixen d'innovar i treure al mercat noves variants, tals com la Green Trip, elaborada amb llúpol conreat a Manresa, i l'Apocalipsi 2022, com a crítica a la Manresa 2022, per tal com sembla que amb aquesta commemoració s'acabi tot. Juntament amb Pirata i Guineu, des de l'any passat han posat al mercat un lot de 24 cerveses diferents, seguint el calendari d'advent.

Germán Fernández a La Marmita, centre distribuïdor de la cervesa Hoppit

Vides paral·leles: formació i pagesia

Des de l'Escola Agrària són conscients que el suport formatiu és essencial per als agents de món rural, però també calen polítiques i hàbits de consum que afavoreixin la recuperació de l'autoestima de la gent del camp i la supervivència de la vida rural.

Ton Armengol subratlla que, a Catalunya, «els pagesos representen poc més de l'1% de la població activa, una població a més molt envellida i sovint sense relleu generacional, per més que, en molts casos, les explotacions són rendibles». Com s'ha arribat fins a aquí? Ens ho responen Lluís i Robert Martí: «L'entrada a la comunitat europea va ser traumàtica. En el seu mapa d'especialització per zones de producció, inicialment s'havia previst considerar Espanya com a zona cinegètica, és a dir, de caça». Robert Martí recorda com «als anys vuitanta, els pagesos d'aquí rebien ajudes d'Europa per arrancar la vinya, de manera que les 1.200 hectàrees que hi havia al Bages van quedar reduïdes a les 500 actuals». Lluís Martí explica que des d'Europa «es buscava la màxima rendibilitat per hectàrea, i es compensava els pagesos afectats amb

subvencions». Aquesta política va comportar que molts pagesos se centressin sobretot en els cultius subvencionats, com el cànem i la colza. Per a això, calia disposar de grans extensions de terreny, amb la qual cosa, segons Domingo, «molts petits agricultors van plegar i ara tenim pocs pagesos i molta terra».

Lluís Martí Bohigas, primer director del Centre de Capacitació Agrària, i Robert Martí Ferrer, un dels primers col·laboradors del centre

Domingo també posa l'accent en el desajustament entre la producció i el consum: «Amb la desubicació dels centres de producció ha augment extraordinàriament la necessitat del transport, que consumeix dues terceres parts de l'energia que es fabrica». Per a Domingo, «s'haurien d'establir àrees de 50 km quadrats, autosuficients en un 70%, tant pel que fa a alimentació com per a energia, indústria». Valls i Armengol són del mateix parer: «Cal potenciar el consum de proximitat, els circuits curts i directes». I reclamen «pràctiques agràries i de consum que facilitin donar suport als petits productors, atès que la globalització actua en detriment de la pagesia, i en

provoca l'abandó i l'èxode, el despoblament territorial». Insisteixen que, per tal de revertir la situació, «cal tornar l'autoestima al món rural i conscienciar la societat perquè valori no solament el cost econòmic, sinó el cost de producció social i l'empremta ecològica. També assenyalen que «la pèrdua de població rural comporta pèrdua de patrimoni, la descurança dels boscos i els camins i afebleix la prevenció d'incendis».

Valls diu sosté que per reequilibrar el territori no n'hi ha prou amb fer polítiques que atenyin la producció primària: «A Catalunya hi ha zones amb poca rendibilitat de la producció primària, però que en canvi tenen un gran potencial si transformen i comercialitzen directament a la finca, presten serveis ambientals, de conservació i recuperació del patrimoni, i ofereixen turisme sostenible. Aquestes zones poden jugar un paper important en la custòdia del territori i cal, per tant, que la societat estigui disposada a compensar-ho, sigui en béns o en infraestructures».

Armengol adverteix del miratge que pot suposar l'arribada de noves famílies als petits nuclis rurals, afavorida per les noves tecnologies que permeten treballar a distància, «ja que també faltaria qui gestioni el territori». I Descombes avisa del risc d'urbanitzar massa les zones rurals, volent endreçar el territori. És evident que, com conclou Lluís Martí, els aires no juguen gaire a favor, «tenint en compte a més els canvis climàtics i els costos energètics», però l'Escola Agrària no es rendeix i continua maldant per oferir una formació de qualitat i en valors, que planti cara als desafiaments dels Goliats econòmics que amenacen d'esprémer la terra i exhaurir-ne els recursos.

Vista aèria de la finca de Can Poc Oli. Foto: arxiu Escola Agrària